

ŠE O VOLITVAH NA POLJSKEM

Zakaj so katoličani sodelovali s komunisti?

Zmagala sta narodna zavednost in ljubezen do skupne domovine - Cerkvi so bile zagotovljene najosnovnejše svoboščine

Gomulkova zmaga na zadnjih volitvah je tako pomemben dogodek, da o njem še vedno razpravljajo v mednarodni javnosti. Prav posebno pozornost je vzbudilo, da so prvič v zgodovini nastopili zavedni katoličani na skupni listi s komunisti ter imeli pri tem polno oporo vseh škofov in duhovnikov.

Toda to ni še vse. Poljski katoličani so po obstoječih predpisih imeli ne le možnost, temveč tudi zakonito pravico, da dajo 20. januarja povsem neovirano duška svojemu protikomunističnemu mišljenju: zadostoval bi bilo, da ostanejo na dan volitev doma, tako da bi Lista narodne edinosti dosegla manj ko 50 odstotkov glasov, pa bi niti en poslanec ne bil prišel v parlament in Gomulkovi komunisti bi bili na celi črti poraženi.

Imeli so pa na razpolago še drugo sredstvo: na skupni listi bi bili lahko črtali vse komunistične kandidate in dali prednost nekommunistom. Gomulka bi bil ostal v parlamentu v manjšini in to bi pomenilo zanj ravno tako politični smrtni udarec.

Toda na poziv kardinala Višinskega, svojih škofov in dušnih pastirjev se poljski katoličani niso hoteli poslužiti te zakonite pravice,

temveč so enotno glasovali za Listo narodne edinosti, to se pravi enodušno glasovali za vse komunistične kandidate. Glasilo Italijanske Kat. Akcije v Trstu Vita Nuova je celo napisala, kako so v tistih odločilnih dneh poljski katoličani »trepetali od strahu«, da bi komunist Gomulka ne zmagal na volitvah dovolj prepričljivo in prodorno.

Kdor bi bil še pred nekaj leti čital take vesti v katoliškem tisku, bi se prijel za glavo ter se vprašal, ali se mu morda ne sanja. Kako naj bi si mogel raztolmačiti, da škofje pozivajo vernike, naj glasujejo za komuniste, to je za svoje največje ideološke nasprotnike?

In to se je zgodilo na Poljskem, kjer je bila Cerkve dolga leta preganjana ter so prišli številni duhovniki in škofje šele tik pred volitvami iz ječ in taborišč. Kako to, da niso izkoristili prilike in se za vse krivice in ponižanja maščevali? Stalinovci in »nepopustljivi demokrati« so na to računali, misleč, da tako strmoglavijo Gomulko, a so se prevarili. Katoličani so namreč spoznali, da je njihova dolžnost podpreti Gomulko in njegove pristaše, hoteli so, da ti ostanejo za vsako ceno na oblasti.

v pomanjkanju, takoj nadomestili zgubo s prostovoljnimi prispevki.

Devetdeset odstotkov otrok, je nadaljeval Gomulka, obiskuje verouk in »med temi so tudi otroci kake tu prisotne osebe«. Ko je poveljnik policije Berman l. 1954 zvedel, da se je eden njegovih častnikov, ki je slovel kot »trda« in neupogljiv komunist, ponoči tajno poročil v cerkvi, ga je odpustil iz službe in odredil podrobno preiskavo. Tedaj je prišlo na dan, da ravno tako delajo tudi možje v samih vrhovih stranke: v cerkvi se je tajno poročil celo službujoči podpredsednik vlade.

Velikonočni in božični prazniki se po zakonu ne smejo javno obhajati, toda doslej niso še nikogar na Poljskem kaznovali, ker te dni ni prišel na delo.

Od kod ta veliki vpliv katoliške Cerkve? Najprej iz dejstva, da tvorijo katoličani 98 odstotkov prebivalstva. Od 3 in pol milijona Judov, ki so pred vojno bivali na Poljskem, je po grozotnih pokolih iz Hitlerjeve dobe ostalo pri življenju samo še 50.000 oseb. S priključitvijo vzhodnih pokrajin k Sovjetski Rusiji je Poljska izgubila še okrog 7 milijonov pravoslavnih, tako da je danes tako rekoč čisto katoliška. To je dejansko stanje, je dejal Gomulka, s katerim se je treba sprijazniti.

„Zgubljena bitka proti Cerkvi“

Tega niso storili samo zavoljo tega, ker Gomulka ni bil odgovoren za politiko svojih predhodnikov ter prebil ravno tako kot kardinal Višinski dolga leta v ječi. Za svoje ravnanje so morali imeti globlje vzroke.

Prvi je bil ta, da niso bili zgolj katoličani, temveč obenem nesebični narodnjaki, ki ni, temveč ljubijo svoje ljudstvo ter se z vsemi močmi potegujejo za njegovo državno neodvisnost. Vedeli so, da stalinovci komaj čakajo na Gomulkov poraz. V tem primeru bi bile sovjetske oklopne divizije preplavile Poljsko, da »rešijo socializem«, in poljska domovina bi se bila pogreznila morda v še bolj krvave homatije kot Madžarska.

To so pa hoteli katoličani za vsako ceno preprečiti. Strinjali so se z Gomulko, ki je pred volitvami izjavil: »Brisati imena kandidatov na skupni listi pomeni brisati Poljsko z zemljevidala«

Drugi ravno tako važen razlog, zakaj so katoličani enotno glasovali za komunistične poslance, je pa v tem, da je Gomulka priznal Cerkvi in vernikom toliko pravic kot doslej še nobena komunistična vlada v Evropi. Kar so dosegli, sicer ni še vse, kar jim gre, toda je tudi po mnenju glasila Italijanske Kat. Akcije »vsekakor mnogo«. Če bi bil Gomul-

ka na volitvah poražen, bi bilo vseh teh pravic čez noč konec.

Nastane vprašanje, kako je mogel Gomulka kot komunist in materialist priznati Cerkvi te svoboščine. Da bi se bil mož po dolgoletnem trpljenju vrnil k veri, je izključeno. Kar je dovolil katoličanom, jim je dovolil samo kot trezen državnik, ki priznava gola dejstva in spoštuje izkustva življenja.

Gomulka je pred osrednjim odborom svoje stranke imel tajno poročilo o odnosih med Cerkvijo in komunistično vladavino, ki je deloma prišlo v javnost ter je zelo poučno. Gomulka je začel svoj govor z ugotovitvijo, da je bitka, ki so jo komunisti vodili proti Cerkvi na Poljskem »zgubljena«, in podprl svojo trditev s celo vrsto podatkov, dogodkov in števil.

»TUDI OTROCI PRISOTNIH«

Kljub vsem preganjanjem, katerim so bili duhovniki podvrženi, je dejal Gomulka, je njihovo število danes večje, kot je bilo pred vojno. Stolnice so prenapolnjene vernikov, med katerimi prevladujejo mladi ljudje od 20. do 40. leta starosti. Vsakokrat, ko je vlada stegnila roko po premoženju in dohodkih Cerkve, so ji zasebniki, čeprav so bili sami

ZGOLJ IDEOLOŠKO TEKMOVANJE

Razen tega je potrebno upoštevati še silno važno in tehtno okolnost: protiverska politika, je poudaril Gomulka, je imela le en učinek, da je namreč med prebivalstvom zamrlo s'eherno proticerkveno gibanje. Tudi na Poljskem so se pojavljale nekoč protiverske struje, ki so tu pa tam privzemale značaj antiklerikalizma. »Preganjanje duhovščine je ta antiklerikalizem ubilo«. Mnogi ljudje gredo danes v cerkev ne zastran tega, da bi tam molili Boga, marveč v znak protesta proti komunistični vladavini.

Iz te politične resničnosti, ki ni značilna samo za Poljsko, marveč skoro za vse komunistične dežele s katoliškim prebivalstvom, je Gomulka izvelkel naslednje zaključke. Ker so komunisti prisiljeni na stalno sožitje z vernimi katoličani, je edino pametno, da se z njimi na pošten način domene ter skušamo priti do vsaj znosnega sporazuma med Cerkvijo in državo. To tem bolj zastran tega, ker je Gomulka nedavno tega izjavil, da je poljska katoliška Cerkve zanj moralna sila, o kateri se zaveda, da jo priznava »pretežna večina poljskega ljud-

NOVICE Z VSEGA SVETA

SKUPNI NASTOP SLOVENCEV

Te dni so zastopniki obstoječih slovenskih organizacij naših krajev, od Trsta do Beneške Slovenije, sprejeli po temeljitem posvetovanju resolucijo, v kateri obsojajo in zavračajo vladni načrt o uzakonitvi šolstva slovenske narodne manjšine.

V njej zahtevajo najprej, naj se ustanove državne šole s slovenskim učnim jezikom povsod tam, kjer žive Slovenci, to se pravi ne samo na Tržaškem in Goriškem, temveč tudi v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini. Ta zahteva je važna, kajti vlada in vsi odgovorni Italijani do danes teh naših bratov sploh nočejo upoštevati, njim enostavno zanikajo vsako pravico do pouka v materinem jeziku.

Kar se ostalih Slovencev tiče, se resolucija odločno upira nameri vlade, da bi spremenila samostojne slovenske šole na Goriškem v navadne paralelke italijanskih. Resolucija nadalje zahteva, naj se vpis v slovenske šole vseh vrst in stopenj opravi na isti način, kot velja za šole z italijanskim učnim jezikom, to je brez posebnih prošenj in izjav o materinem jeziku učencev. Pred zakonom so po ustavi vsi državljani enaki in zato morajo biti Slovenci z Italijani enakopravni tudi glede vpisa otrok v šole.

Popolna enakopravnost naj vlada v vseh stvareh ravno tako med slovenskimi in italijanskimi učitelji in profesorji.

Za vse slovenske šole pod Italijo naj se ustanovi v Trstu poseben šolski urad, ki mu načeljuje Slovenec z isto oblastjo nad slovenskimi šolami, kot jo ima šolski skrbnik nad šolami z italijanskim učnim jezikom.

To je glavna vsebina resolucije, ki so jo sprejeli združeni Slovenci ter jo poslali državnemu poglavarju, predsednikoma poslanske zbornice in senata, načelniku vlade in ministru prosvete. Protest proti krivičnemu zakonskemu osnutku so podpisali zastopniki vseh obstoječih političnih strank in struj, vseh stanovskih organizacij, od komunističnih do obeh Slovenskih duhovskih zvez v Trstu in Gorici, predstavniki vseh gospodarskih, prosvetnih in visokošolskih združenj, skratka zastopniki vsega, kar je med nami organiziranega.

Skupen in složen nastop iz srca pozdravljamo. Mnenja smo, da bo treba, če vlada ne ugotovi pravičnim zahtevam Slovencev, započeto borbo razširiti ter jo z vztrajno odločnostjo voditi do končne zmage.

ATENTATI NA JUŽNEM TIROLSKEM

Preiskava zaradi dinamičnih napadov na železnice in druge javne naprave na Južnem Tirolskem se nadaljuje. Število oseb, ki so bile zaprte, je naraslo od 14 na 19. Medtem sta bili dve izpušteni: to sta odvetnik Norbert Mumelter in neki ognjegasec iz Bočna. V ječi jih je ostalo 17.

Zarotniki so se izmenoma sestajali na posvete v Bočnu, Meranu in Brixenu in imeli v programu atentate na železnice, vojašnice, tovarne in električne vode. Vsi priznavajo, da so s svojimi dejanji hoteli opozoriti mednarodno javnost na razmere v Južnem Tirolu ter prisiliti dunajsko vlado, da predloži zadevo Organizaciji združenih narodov. Sre-

dišče zarotnikov je bilo v Avstriji, in sicer v Innsbrucku, od koder je prihajalo čez mejo raztreljivo in denarna pomoč.

Avstrijski zunanji podminister prof. Gschnitzer, znan kot odločen zagovornik Južnih Tirolcev, je med predavanjem, ki ga je imel te dni v Kölnu, atentate globoko obžaloval. Ravno tako jih je obsodilo glasilo nemške manjšine Dolomiten.

Koj zatem je prejel list po pošti grozilno pismo iz Bočna, da bodo zarotniki vrgli v zrak tudi poslopje Dolomitov in ubili njihove urednike.

Podobne grožnje je prejel tudi italijanski demokristjanski dnevnik Adige v Trentu. Pismo ima pečat iz Parme in nosi podpis Južnotirolskega Eoka, po imenu uporniške tajne organizacije Grkov na otoku Cipru.

Iz tega sklepajo, da se policiji ni posrečilo prijati vseh zarotnikov, temveč da njihovo gibanje še naprej živi in deluje. Preiskava je dognala, da so vanj vključene osebe raznih slojev: delavci, kmetje, uradniki in dijaki. Zaprt je bil tudi star učitelj.

Vse naročnike, posebno tiste v inozemstvu, ki niso še poravnali naročnine, prosimo, naj to čimprej naredijo, ker bi jim bili sicer primorani list ustaviti.

Uprava

PREDAVANJE MINISTRA PROSVETE

Minister Rossi, ki je profesor mednarodnega kazenskega prava v Genovi, je ta mesec dobil vabilo, naj predava na švicarski univerzi v Fribourgu o osnovnih pravicah človeka, kakor so bile svoj čas proglašene in potrjene v posebni izjavi in listini Združenih narodov. Predavanje je zelo dobro uspelo.

To se je zgodilo skoro v istih dneh, ko so vse slovenske politične, prosvetne in stanovske organizacije naših krajev odločno protestirale proti Rossijevemu zakonskemu načrtu o slovenskih šolah, češ da je v nasprotju z ustavo republike, londonskim sporazumom in z načeli o pravicah človeka, za katere je glasovala tudi Italija in o katerih je tako vneto govoril minister Rossi v Švici.

SKUPNO EVROPSKO TRŽIŠČE

V Bruslju, prestolnici Belgije, so se sestali predstavniki Francije, Nemčije, Italije, Belgije, Holandske in Luksemburga z namenom, da bi ustanovili za svoje dežele skupen trg. Danes imajo skupno tržišče samo za premog in jeklo, to se pravi, da se to blago v njihovih deželah lahko svobodno kupuje in prodaja ter izvažja in uvažja brez vsake carine. Za premog in jeklo tvorijo omenjene države enotno ozemlje, kakor da bi bile ena sama država.

To velja že 8. leto in je velikanske važnosti za bodoči mir v Evropi. Brez jekla in premoga je namreč nemogoče voditi vojne.

Če sta torej obe vojaško važni surovini pod skupno gospodarsko upravo šesterih držav, je dano vsaj jamstvo, da ne more druga druge iznenada napasti. Vojna je med njimi tako rekoč izključena.

To je posebno pomembno za Francijo in Nemčijo, saj je njuno nasprotje povzročilo najhujše vojne v Evropi in svetu.

V bodočnosti bo poleg premoga in jekla igrala v vojni čedalje večjo vlogo atomska sila in iz nje izdelano orožje. Zato so v Bruslju predlagali, naj pride tudi atomska sila pod skupno upravo. Glede tega so se skoraj že zedinili in tako bo padlo iz rok poedinah držav tudi to sredstvo vojskovanja.

Sporazum, ki ga v kratkem gotovo podpisujejo, obsega sicer danes le 6 držav, toda pristop je odprt tudi drugim deželam. Za sedaj se mu bo priključilo okrog 160 milijonov Evropejcev, in to je že mnogo.

Da bi se medsebojno še čvrsteje združili so v Bruslju predlagali, naj bi se skupno tržišče raztegnilo od atomske sile, premoga in jekla še na druge vrste blaga, če mogoče, tudi na pridelke kmetijstva ter sploh na vse trgovinske predmete. Le tako nastane lahko s časom zares Združena Evropa.

To vprašanje se pa ne da tako izlahka rešiti, ker so cene v naprednih državah nižje kot v manj razvitih. Treba se je izogniti nevarnosti, da bi močnejše dežele dušile šibkejše. Strokovnjaki so mnenja, da bi se tak skupni trg lahko ustvaril le postopoma in da je za to potrebno najmanj 12 let.

Ker gre za zelo težavno in zapleteno zadevo, se bodo zunanji ministri sestali v Bruslju spet 4. februarja.

BORBA ZA ALŽIR

Glavna skupščina Združenih narodov bi morala te dni razpravljati o razmerah v severnoafriški deželi Alžiriji. Francija je seveda s tem silno nezadovoljna, ker sodi, da se Združeni narodi vličejo v »notranje francoske zadeve«. Da bi dokazali svojo voljo za neodvisnost ter vplivali na Združene narode, so pa alžirski Arabci sklenili, da organizirajo ravno med obravnavo enotedenske splošno stavko.

Poveljnik francoskih čet v Alžiriji general Massu je skušal stavko preprečiti s silo: v proglasu je naznanil, da bo vojska »stavko strlala«, vendar se mu ni posrečilo. V Alžiriji je stavka zajela ne le vse tovarne in rudnike, temveč tudi železnice, pošto in telegraf in druge urade. Vojaštvo je dalo sicer trgovine odpreti s silo, vendar so lastniki in nameščenci ostali doma in trgovine so bile prazne.

Istčasno so alžirski partizani oživili boje proti Francozom in izvršili v deželi nove atentate, ki naj bi odjeknili v mednarodni javnosti.

Splošni stavki so se pridružili tudi Alžirci v sami Franciji. Tu jih živi in je zaposlenih v raznih tovarnah in rudnikih okoli 350.000. Tudi tu je nastopila proti njim policija. V samem Parizu jih je zaprla 500, v mestu Lille pa 700. V uličnih spopadih je bilo več policistov in Afričanov ranjenih.

V znak moralne in politične vzajemnosti z Alžirijo so proglasili za 30. januar splošno stavko tudi v sosedni že neodvisni Tuniziji.

Iz vsega se vidi, da se osvobodilno gibanje Arabcev ne da več s silo zatreti. Če se Francozi z njimi pravočasno ne sporazumejo, bo Alžirija zanje zgubljena.

NOVICE

RAZPRAVA MONTESI

Náš list je svoj čas obširno pisal o krasni Rimljanki Vilmi Montesi, ki so jo aprila 1953 našli mrtvo na morski obali blizu Rima. Čeprav je bila Vilma hči preprostega rokodelca, je zavoljo svoje lepote prišla v tako zvano »višjo« rimsko družbo, kjer so se preseli gospodje vdajali uživanju mamili in drugim razvratnostim. V tej družbi so bili med drugimi pustolovec Montagna, tako zvani »grof sv. Bartolomeja«, nadalje sin

tedanjega demokristjanskega zunanjega ministra Piccionija in drugi imenitniki.

Ko je mlada Vilma umrla, je častnikar Muto dvignil javno obtožbo, da je njeno smrt zakrivil Piero Piccioni, a da sta neljubbo zadevo skušala potlačiti tedanji rimski kvestor Polito in »grof« Montagna. Pod pritiskom ogorčenja javnega mnjenja, se je proti njim začela sodna razprava v Rimu, a je bila nato odložena in prenešana v Benetke, kjer se je sedaj spet pričela.

Prvi teden razprave se je zaključil, ne da bi prišla na dan kaka posebna odkritja. Trije glavni obtoženci so odločno zanižali, da so ubogo Vilmo sploh poznali.

Najbolj značilno je bilo obnašanje kve-

storja Polita. V obrambnem govoru je obdoličil preiskovalnega sodnika, češ da je pri zaslišanju uporabljal proti njemu nasilna sredstva. Državni tožilec je pa dokazal, da so kvestorjeve izjave neresnične. Vsekakor je zanimivo, da je protest izustil mož, ki je v svojem 50-letnem službovanju do potankosti poznal tehniko policijskega spraševanja. Toda eno je biti izpraševalec, drugo sedeti na obtožni klopi.

Vse kaže, da razprava, ki je v Rimu vzbudila toliko prahu, ni prav nič vznemirila Benečanov, saj kažejo zanje malo zanimanja, čeprav je v sodni dvorani prisotnih 34 najboljših italijanskih odvetnikov in nad 200 domačih in tujih častnikarjev. Obravnavo bo po vsej verjetnosti trajala šest mesecev in njeni stroški pojdejo v stotine milijonov.

KOROŠKI SLOVENC

Avstrijski minister prosvete je obljubil, kakor poroča dnevnik Volkszeitung, da bodo koroški Slovenci dobili v prihodnjem šolskem letu lastno gimnazijo v Celovcu. Zato bodo oblastva ukinila na nemških srednjih šolah slovenščino kot obvezen predmet.

MINISTRKE PLAČE

Ko je Macmillan sestavil novo angleško vlado, so častniki objavili, kakšno plačo bo kdo od njih prejemal. Najvišjo dobi finančni minister, in sicer okoli 20 milijonov lir na leto. Ministrski predsednik 17 milijonov, ostali pa približno polovico. V Italiji so plače precej manjše: ministrski predsednik prejema okoli pet milijonov na leto, ostali ministri pa približno tri, v kar pa niso vštet različni dodatki, potnine in druge ugodnosti.

VOJAŠKO RAVNOTEŽJE

Predsednik Eisenhower je izjavil, da so dogodki na Poljskem in Madžarskem najbrž spremenili vojaško ravnotežje med zapadom in komunističnim vzhodom. Sovjetska zveza, je rekel, se danes za primer vojne ne more več zanašati na oborožene sile teh dveh držav, ker se tu vojaki le proti volji pokorijo Moskvi.

Tovarna brez lastnika

Pred nekaj meseci je bila objavljena novica, da si je Nemčija v izvozu avtomobilov v tujino priborila drugo mesto na svetu. Več jih izvažajo samo še Amerika, medtem ko je Velika Britanija bila od Nemcev tolčena.

Odločilno zaslugo za to nemško zmago pripisujejo znani tovarni avtomobilov Volkswagen v Wolfsburgu na Saksonskem, tik ob meji s komunistično Vzhodno Nemčijo.

Zgodovina podjetja je zelo zanimiva in poučna. Ustanovljeno je bilo pod Hitlerjem iz javnega denarja tako zvane Fronte dela z namenom, da oskrbi z dobrimi, a ceneni vozili široke plasti ljudstva. Toda komaj so prišli prvi avtomobili na trg, je že izbruhnila vojna in vsa proizvodnja tovarne je služila odtlej samo še potrebam armade.

Ko je ob koncu sovražnosti prišlo težko bombardirano podjetje pod oblast angleških zasedbenih čet njihov poveljnik polkovnik Radclyffe, ni vedel, kaj bi z njim. Najprej je hotel prepeljati stroje z na črti vred kot vojni plen na Angleško, toda ko so ondotni strokovnjaki zagledali malo in skromno vozilo, so ponudbo z nasmeškom odklonili. Kaj naj počnejo s takim podjetjem v Veliki Britaniji?

Radclyffe je tovarno z zavezniško podporo držal pri življenju le zato, da bi delavci ne bili brezposelni, a pri tem ves čas ugibal, kako bi se je rešil. Svetovali so mu, naj poišče kakega sposobnega nemškega tehnika ter mu izroči vodstvo tovarne.

HEINZ NORDHOFF

Tako je prišel polkovnik v stik s 45-letnim Nordhoffom, ki se je nahajal z ženo in hčerko v takstiski, da se je z njima hranil v kuhinji za reveže. Znan pa je bil kot sposoben in pošten človek. Nemčija je bila tedaj še vsa v ruševinah in se je komaj začela gospodarsko prebujati.

Polkovnik je dejal Nordhoffu, da mu izroči tovarno pod pogojem, da ne zahteva od Angležev nič ti vinarja podpore. Za vzdrževanje podjetja mora sam skrbeti.

Nordhoff je sklical na sestanek bivše delavce in nameščence tovarne Volkswagen, jim raztolmačil položaj ter nato sprejel Radclyffovo ponudbo. »Če me boste poslušali« — je dejal delavcem — »vam jam čim, da si bomo vsi za vedno zagotovili bodočnost«.

Nordhoffovi načrti so se zdeli tedaj drzni in brezumni, a mož je imel srečo, ker je kmalu zatem prišla Marshallova pomoč iz Amerike, iz katere je prejel tudi on posojilo. Delavci, uradniki in Nordhoff so si prostovoljno znižali plače in se vrgli zagrizeno na delo, da bi njihova tovarna lahko z uspehom tekmovala z inozemskimi podjetji. Vsa proizvodnja je bila preračunana na izvoz, zakaj v obubožani Nemčiji tedaj ni bilo mogoče najti dovolj odjemalcev.

Požrtvovalno in vestno delo je kmalu začelo roditi uspehe, ki so od leta do leta naraščali. Leto 1946 je tovarna izdelala 1785 vozil, leta 1956 pa 395 tisoč 211, od katerih se pretežna večina še danes prodaja v inozemstvo. Ko je lani izšel iz tovarne prvi milijon avtomobilov, je Nordhoff izjavil: »Prija telji, sedaj nas ne more nihče več ustaviti! V pospešenih pohodih korakamo proti drugemu milijonu!«

NAGRAJENA POŽRTVOVALNOST

Število delavcev je medtem naraslo od 8 na 30 tisoč in njihove plače so danes večje kot v vseh ostalih tovarnah avtomobilov. Razen tega so udeleženi s 50% na čistem dobičku. Za slučaj bolezni in omemoglosti in smrti so zavarovani bolje od drugih

delavcev. Okoli tovarne se razprostirajo čedne hišice in vile za delavce in uradnike in v bližini se dviga krasen športni stadion, v katerem je prostora za 100 tisoč gledalcev.

Najzanimivejše pa je, da danes nihče ne ve, kdo je pravzaprav lastnik podjetja. Nordhoff ima v rokah samo dovoljenje angleškega polkovnika, da sme ure diti in voditi tovarno, in to je vse. On ne ve, komu mora polagati račune za svoje poslovanje.

Dokler se je tovarna borila s težavami, se ni zanimalo nihče. Sedaj ko je dobičkonosna, se pa javljajo razni »lastniki«: najprej člani bivše Hitlerjeve Fronte dela, nato Saksonska dežela, v kateri leži podjetje, medtem ko zahteva finančni minister Schäffer, da bodi tovarna last države. Minister za gospodarstvo Erhard je pa temu odločno nasproten, češ da država ne sme prevzemati nalog, za katere ni poklicana. V njenih rokah bo podjetje nazadovalo.

Erhardovo mišljenje je popolnoma pravilno. Po našem bi tovarna morala biti last tistih, ki se v njej trudijo in skrbijo za njen obstanek in napredek. Podjetje Volkswagen se je razcvetelo, čeprav je bilo brez uradno priznanega lastnika. Vodili so ga sami ravnatelji, uradniki in delavci.

Toda to je bilo mogoče samo zavoljo tega, ker so bili delavci ne le strokovno izveščani, temveč tudi vestni in požrtvovalni, ker so gledali na koristi podjetja, kakor da bi šlo za njih lastno imetje, skratka ker so bili moralno vzgojeni. Kjer teh moralnih lastnosti ni, ne pomagajo še tako pravilna načela o socializmu in novem družabnem redu prav nič ter gre do najlepša podjetja v propast.

Zakaj so katoličani sodelovali s komunisti?

(Nadaljevanje s 1. strani)

stva in tudi množice njegove lastne komunistične stranke.

Jedro sporazuma, ki ga je sklenil Gomulka s škofi, je v temle: Cerkev se zaja mči polna svoboda dušnega pastirstva ter verouka na vseh šolah razen na univerzah. Cerkev se pa obveže, da se ne bo neposredno mešala v politično in strankarsko življenje. Tekma med komunisti in katoličani naj se omeji na strogo ideološko področje.

V ta namen je Gomulka vrnil katoličanom njihovo časopisje, ki se je začelo bujno razcvetati, in zagotovil popolno svobodo katoliškemu vseučilišču v Lublinu.

Posledice sporazuma so zelo značilne. Na seji centralnega komiteja je Gomulka že 20. oktobra izjavil: »Revna je misel, da morejo socializem graditi le komunisti, le ljudje z materialističnimi družbenimi nazori«. S tem je priznal prepričanim katoličanom enakopravnost v upravljanju države ter zavrgel misel, da pritiče izključno komunistom pravica odločati v gospodarstvu in politiki.

Še bolj pomembno pa je, kar so začeli pisati znani nesporni komunisti v svojih »laških« kot so Tribuna Ludu, Nova kultura in Poprostu. V posebnih člankih in razpravah poudarjajo, da bi »pravilno tolmačenje marksizma« moralo dovesti komuniste do spoznanja meja, do katerih smejo iti. Njihov nauk je v bistvu gospodarske in socialne prirode, je posebno gledanje na zgodovinski razvoj človeštva, a nima nič opraviti s čisto duhovnimi, to se pravi tudi verskimi vprašanji. Sporazum s Cerkvijo je torej na Poljskem sprožil med komunisti tudi razpravo o svetovnonazorskih temeljih njihovega gibanja.

To so vzroki, zavoljo katerih so kardinal Višinski in poljski katoliki pri volitvah tako odločno in enodušno podprli Gomulko. Če so se poljski katoličani odločili za sodelovanje s komunisti, pravi že imenovano glasilo Italijanske Kat. Akcije, so že vedeli, kaj delajo. »Nihče ne more bolje od njih presoditi današnjega položaja v njih plemeniti in velikodušni deželi, ki je dala že toliko blestečih dokazov svoje privrženosti Cerkvii«.

Dopisi v Tržaškega

TRŽAŠKI MESTNI SVET

Na torkovi seji tržaškega občinskega sveta so svetovalci soglasno sprejeli zakon za poenotenje plač občinskim uslužbencem. Po novih predpisih, ki veljajo od 1. julija 1936, bo mestna občina izplačala uslužbencem 172 milijonov 900 tisoč lir letno več kot doslej. K temu je treba dodati še približno enako vsoto za socialno zavarovanje in druge davke. Mestna uprava ima 3 tisoč uslužbencev, za katere bo letos izdala okrog tri četrtilijarde lir.

V začetku seje je svetovalka Hrovatinova zahtevala, naj se čimprej uredi dvorišče pred ljudsko šolo ter otroškim vrtecem na Opčinah; svetovalec Agnetto pa je opozoril upravo na izredno slabo stanje, v katerem se nahaja ul. Moreri v Rojanu.

VAŽNA KOMISIJA

V ponedeljek je tržaški pokrajinski svet soglasno izvolil komisijo, ki bo proučevala vprašanje avtonomne dežele Furlanija-Juljska krajina. Komisija je sestavljena iz 10 pokrajinskih svetovalcev in strokovnjakov. Slovence zastopata svetovalec Šiško in Mario Grbec.

Predsednik pokrajinskega sveta je poudaril, da bo komisija zastopala in branila koristi Trsta, ko bo skupno z ostalimi prizadejimi pokrajinami reševala to važno vprašanje.

Z ustanovitvijo avtonomne dežele se razen skrajnih desničarjev načelno strinjajo vse stranke. Skoraj nepremostljive težave pa so v tem, da Furlani zahtevajo, naj bo glavno mesto dežele Videm in naj bo v deželni zboru vsaka pokrajina zastopana po številu prebivalcev, medtem ko se ostale pokrajine temu odločno upirajo.

NABREŽINA

Na zadnji seji občinskega sveta, ki je bila pretekli petek, so svetovalci sklenili kupiti od Delavskih zadrug 220 kv. metrov zemljišča, na katerem bodo zgradili nabrežinsko novo pošto poslopje. Zemljišče stoji nedaleč od današnje pošte in bo občino stalo okrog 220 tisoč lir.

Svetovalci so odobrili zakon o poenotenju plač za občinske uslužbence in nato po daljši razpravi sklenili plačati Finančni intendantu 1 milijon 366 tisoč za novo sesljsko pokopališče, ki je bilo pred kratkim izročeno občinski upravi. Ker so nekateri svetovalci pripomnili, da na pokopališču ni dovolj zemlje, jim je župan zagotovil, da se bo to vprašanje čimprej zadovoljivo rešilo.

Kakor je znano, je prejšnja uprava ustanovila v bivšem občinskem domu na trgu v Nabrežini občinsko knjižnico. Konec leta 1935 je pa Finančna intendantka zahtevala, naj občina sklone najemniško pogodbo, češ da je poslopje last države, ker je bil tu sedež nabrežinskega fašja. Iz listin, ki jih hrani občina, izhaja, da je leta 1936 bivši »podešta« Brovedani res poslopje prodal fašistični stranki za 6.500 lir; zato je po vojni stavba postala državna lastnina. Občinska uprava se je dolgo upirala zahtevi Finančne intendantke, dokler ni generalni komisariat pred kratkim odredil, naj občina plača 2 tisoč lir mesečne najemnine, in sicer od 1932. leta naprej.

Svetovalci so ta predlog sicer sprejeli, a hkrati sklenili, naj se naredi vse potrebno, da postane bivši občinski dom ponovno last devinsko-nabrežinske občine.

SALEŽ

V časopisih sem pred dnevi bral, da so Trebenzi sredi januarja imeli redni občni zbor zavarovalnice za govejo živino in da so obenem obhajali njeno 70-letnico. Ko sem zvedel, da šteje njihova ustanova 51 članov, ki so zavarovali lani skupno 128 glav živine sem se podrobno pozanimal za njeno poslovanje ter prišel do zaključka, da opravlja zavarovalnica veliko delo. Ustanova namreč plačuje živinozdravniku in zdravila za živino in v primeru hude nesreče daje zavarovalcu primerno odškodnino. S svojim delovanjem torej neposredno ščiti in pospešuje živinorejo tamkajšnje vasi.

Ob tej priliki sem tudi zvedel, da obstajajo slične ustanove v še nekaterih vaseh na Tržaškem in da imajo povsod prav lepe uspehe. Zaradi tega sem mnenja, da bi morali tudi kmetovalci iz Saleža in Zgonika ter ostalih vasi čimprej ustanoviti svoje zavarovalnice, saj bi končno že lahko spoznali, da le v skupnosti je moč!

Kmet iz Saleža

Náš dopisnik iz Saleža ima popolnoma prav! Najbolje je, da se kar sam loti dela, ker le tako bo najhitreje uresničil svojo zdravico zamisel.

Ured.

SESLJAN

V najkrajšem času se bodo v naši vasi in njeni bližini pričela važna javna dela. Po dolgem obotavljanju so oblastva končno odobrila gradbeni načrt za novo šolo in je delo že bilo oddano na dražbi. Sedaj bodo kmalu pričeli kopati temelje. Tudi za ojačenje telefonskega omrežja so zadnje dni odpadle vse ovire, tako da bi Selad moral čimprej pričeti z izkopavanjem jarka, koder pojde telefonski vod v Sesljan in Devin.

Vprašanje razširitve ceste k morju so rešili tako, da je devinski princ brezplačno odstopil občini današnjo pot, ki je bila njegova lastnina, ter vse zemljišče, ki je potrebno za razširitev ceste. Za bližnjo sezono bodo verjetno uredili le nekaj ovinkov ter pripravili prostore, kjer se bodo lahko ustavljali avtomobili.

Morda začne že za velikonočne praznike obratovati nov hotel »Corona«, ki bo razpolagal s 27 sobami in z lepo restavracijo. Govori se, da bodo v kratkem pričeli graditi tudi kino dvorano, in sicer v bližini gostilne Kralj.

Upamo, da bodo pri omenjenih delih zaposlili predvsem domače brezposelne, ki jih je letos v naši občini nad 500.

BORŠT

Kakor vedno smo se tudi letos več dni pripravljali, da bi dostojno obhajali praznik domačega zavetnika sv. Antona. Na njegov godovni dan je na žalost razsajala huda burja, ki je bila kriva, da nas niso obiskali mnogi prijatelji in znanci iz bližnje in daljne okolice. Veliko boljše je pa bila naslednja nedelja, ko je bilo vreme ugodnejše. Dopoldne smo imeli v domači cerkvi slovesno mašo, ki so se je udeležili mnogi verniki ter

se zahvalili Bogu in sv. Antonu za prejeto milost. Popoldne pa so prišli na svoj račun gostilničarji, ker so imeli polne roke dela tako z domačimi kakor s tujimi gosti.

Domača dramska skupina pa nam je za to priliko nudila dva prijetna večera. Mladi igralci so se postavili z burko »Izgubljeni in spet najdeni mož«, ki je navdušila številne poslušalce.

V SLIVNEM IN ŠTIVANU NE BO NOVIH ŠOLI

V zadnjem trenutku smo zvedeli, da je generalni komisar dr. Palamara odločil, naj se ne zidata šoli v Štivanu in Slivnem, češ da je v teh vaseh premajhno število šolobveznih otrok. Kakor je znano, je bilo s tekočim gospodarskim načrtom devinsko-nabrežinski občini v ta namen že nakazanih 16 milijonov in je občinska uprava že našla ustrezna stavbna zemljišča. Občinski predstavniki so naredili vse, kar je bilo v njih moči, da bi odločitev oblastev preprečili, a so dosegli le to, da jim je dr. Palamara dovolil, naj se zgoraj omenjena vsota uporabi za druga javna dela v občini.

Čeprav vemo, da s to vestjo ne bodo prav nič zadovoljni Slivenci in Štivančani, upamo, da bo občina vsaj del te vsote nakazala za najnujnejša dela v Slivnem in Štivanu, ki sta na žalost precej zanemarjena.

2880 PROMETNIH NESREČ

Cestna policija sporoča, da je bilo preteklo leto na Tržaškem 2880 prometnih nesreč, med katerimi je zgubilo življenje 39 oseb, 1489 pa jih je bilo ranjenih.

Vzroki nezgod so prevelika brzina, kršenje cestnih predpisov ter zlasti neprevidnost vozačev.

OBVESTILO KOKOSEREJCEM

Kmetijsko nadzorništvo v Trstu bo tudi letos nudilo prispevke za nakup en dan starih piščet in valilnih jajc naslednjih pasem: Bele livorneške (srednje rasti) in New Hampshire. Kokošerejci lahko naroče pri Kmetijskem nadzorništvu v ul. Ghega 6 najmanj 10 piščet ali valilnih jajc. Naročila se sprejemajo od 28. januarja do 28. februarja; vsakdo pa mora vnaprej plačati 110 lir za piščet in 50 lir za jajce. Piščeta in jajca bodo pričeli razdeljevati od 15. marca dalje.

OBVESTILO

SINDIKAT SLOVENSKE SOLE obvešča, da se je preselil v nove prostore v ulici F. Filzi 8/1. Uradne ure so vsak dan od 18. do 19. ure razen ob sobotah in nedeljah. Telefon 37-808.

SLOVENSKO DOBRODELNO DRUŠTVO priredi

V SOBOTO, 9. FEBR., OB 22. URI
V HOTELU EXCELSIOR PALACE

»VI. VELIKI DOBRODELNI PLES«

Vstop izključno z vabilom, ki ga lahko dvignete na sedežu društva v ul. Machiavelli od 16. do 18. ure. Tu lahko rezervirate tudi mize.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

V soboto, 2. februarja, ob 20. 30 v Sv. Križu;
v nedeljo, 3. februarja, ob 16. uri v Nabrežini

John Patrick
VROČA KRI

V ponedeljek, 4. februarja, ob 20.30 v dvorani
na stadionu »Prvi maj«, Vrdelska cesta 7

II. GLEDALIŠKI PONEDELJEK

s pestrnim sporedom

II. Gledališki ples bo v soboto, 9. februarja,
ob 21. uri v dvorani na stadionu »Prvi maj«

== Dopisi iz Goriške ==

ŠTEVERJAN

V preteklem letu je bilo pri nas 17 rojstev, med njimi so bili štirje fantički, vse druge so pa deklice. Vsi novorojenčki so zdravi in lepo rastejo. Umrlo pa je lani 8 faranov, med temi šest žensk. Porok smo imeli 5.

Predpreteklo soboto pa je umrl v bolnici pri Rdeči hiši 47-letni domačin France Knez. Bil je sicer preprost poljski delavec, ki je služboval pri treh gospodarjih, a je svojo rodno zemljo tako ljubil, da je bil v tem res vzor vsakomur. Z zemljo je bil duhovno povezan in zato jo je obdeloval z veliko vestnostjo in ljubeznijo. Pokojnika so vsi Števerjanci spoštovali. To je pokazal 22. januarja tudi lepi pogreb na pevmškem pokopališču, ki so mu ga priredili Števerjanci in prebivalci Solkanskega polja, kjer živi njegova mati. Naj bo plemenitemu delavcu ljubi Bog bogati plačnik, njegovi materi pa izrekamo globoko sožalje.

Ovinek pri dvoru sedaj razširjajo, da se odstrani vsaka nevarnost za one, ki se vozijo v Ribijevem avtobusu. Ta bo odslej vozil v Števerjan tudi skozi Grojno. Ponovno se moramo pritožiti, da se oblastva, zlasti prefektura, premalo brigajo za življenjske potrebe naše vasi. Saj moramo pitno vodo še vedno voziti iz Gorice, kar revnejše kmetovalce hudo oškoduje. Zares je že skrajni čas, da se tudi v Števerjanu zgradi krvavo potreben vodovod.

Naši občini je pretekli teden Odbor za zimsko pomoč podelil skromno podporo 55 tisoč lir. Hvaležni smo pa tudi za to drobtinico in upamo, da se nas bodo prihodnjič zopet spomnili.

SOVODNJE

V preteklem tednu so začeli deliti tudi pri nas sladkor, kavo in semensko olje za mesec januar. Vsaka oseba dobi to pot en kg in pol sladkorja, 350 gr surove ali 280 gr pražene kave ter en liter olja. Delitev bo trajala do 31. t. m.

Pokrajinski odbor za zimsko pomoč je pretekli teden razdelil med občine na Goriškem 5 milijonov za izvedbo raznih javnih del ter 11 milijonov lir pomoči občin- skim podpornim ustanovam. Od zadnjega zneska je odpadlo naši občini 200 tisoč lir.

V četrtek preteklega tedna je med drugimi župani položil prisegel pred prefektom tudi sovodenjski župan g. Česčut.

IZ DOBERDOBA

Od petih milijonov lir, ki jih je Odbor za zimsko pomoč nakazal občin- skim upravam na Goriškem za razna javna dela, je odpadla tudi na našo občino mala vsota 50 tisoč lir. Služila bo za popravilo ceste, ki vodi do orožniške postaje.

Od zneska 11 milijonov, ki so jih razdelili med občinske podporne ustanove, pa je dobila naša občina 230 tisoč lir.

Preteklo nedeljo so lovci iz Goriške, Tržaške in videmske pokrajine priredili prvi lov na lisice v doberdobskem in jameljskem lovišču. Lov je bil že zato lep in poln užitka, ker je bilo izredno lepo vreme, pa tudi zato, ker so lovci prvič uporabljali izvežba-

ne lovske pse prvovrstne pasme. Kolik je pa bil plen, še nismo mogli ugotoviti.

Pred kratkim, to je 13. t. m., je pri nas nastopil z lepo igro pisatelja Jalena v štirih dejanjih »Srenjo« dramski odsek števerjanskega S. K. P. D.

Občinska dvorana je bila precej dobro zasedena, zlasti Jameljcev je prišlo veliko. Števerjanski igralci so se dobro izkazali in njihova igra je izpričala, da so odra že navajeni.

Požrtvovalnost števerjanskih deklet in fantov zasluži vso našo pohvalo in je vredna iskrenih čestitk.

IZ JAMELJ

Človeka kar stisne nekaj v srečo, ko mora zopet poročati o nesrečah, ki jih pogosto povzročajo po naših vaseh eksplozije granat, ostankov prve svetovne vojne. Tako se je v torek preteklega tedna zgodila pri nas nesreča, pri kateri sta bila precej hudo poškodovana dva mlada domačina. To sta bila 19-letni Renato Šuc in njegova 13-letna sestra Marija. Okoli 5. ure popoldne sta šla na hrib nad vasjo, kjer sta hotela izkopati s krampom granato, ki je ležala globoko v zemlji. Ta se pa je iznenada razstrelila in oba sta utrpela hude poškodbe ter opekline po obrazu in rokah. K sreči sta bila še toliko pri moči, da sta lahko sama prišla do glavne ceste. Od tu ju je odpeljal avtomobil, ki je privozil slučajno mimo, v tržiško bolnico, kjer se bosta morala zdraviti približno mesec dni. Vsi Jameljci jima želimo, da bi čimprej in popolnoma okrevala.

SESTAVA

POKRAJINSKEGA ODBORA

V torek preteklega tedna se je sestel novi pokrajinski upravni odbor. Na seji so si razdelili odseke pokrajinske uprave, in sicer takole:

Dr. Culot je prevzel spošne posle; dr. Polesi osebe, kulturo in turizem; dr. Chien- taroli finance, prof. Marin zdravstvo in lov, Zaretti javna dela, učitelj Fabrizio podpore ter Grigolon kmetijstvo, živinorejo in ribolov. Določili so tudi dneve za sprejemanje strank.

Težji oreh pa je sestava občinskega upravnega odbora. Tudi ta je imel že v preteklem tednu prvo sejo, na kateri pa še niso mogli razdeliti posameznih področij občinske uprave, ker je borba za mesto podžupana precej ostra. Po glasovih pritiče to mesto dr. Poterziu, poteguje se zanje pa tudi znani bivši odbornik za kulturo prof. Gianantonio. Zanj se je postavila sicer stranka, odločil bo pa stvar končno le župan dr. Bernardis, kar se bo bržkone zgodilo že v tem tednu.

IZ PLEŠIVEGA

Pred nekaj dnevi je začelo poslovati pri Sv. Subidi novo delovišče, pri katerem bo 76 delovnih dni zaposlenih 25 brezposelnih delavcev.

Začeli so popravljati občinske ceste. Stroški bodo znašali 1.736.000 lir.

Pred 14 dnevi pa so dokončali vodovod na Plešivo, k Sv. Subidi in v Navale.

O tem smo sicer že poročali, a moramo še

poudariti, da gre največja zasluga za to prepotrebno javno delo občinskemu svetovalcu g. Ivanu Kurtinu, ki je uporabil ves svoj vpliv, da je občinski svet v Krminu sprejel in izvedel njegov predlog.

Z VRHA

Preteklo soboto sta se v naši vasi pripetili kar dve precej hudi prometni nesreči. V dopoldanskih urah se je ponesrečil 22-letni Oskar Gril, ki si je pri padcu z motornega vozila zlomil komolec desne roke. Še isti dan popoldne pa se je slična nezgoda pripetila 44-letnemu Mariu Vižintinu, ki se je pri padcu z motorja ranil v čelo in desno roko. Oba ponesrečenca so odpeljali v goriško bolnico. Vsi Vrhovci jima želimo, da bi čimprej okrevala.

70-LETNICA GORIŠKEGA NADŠKOFA

V torek je goriški nadškof msgr. Hiacint Ambrosi praznoval 70. rojstni dan ter petletnico svojega škofovanja v Gorici. Rodil se je 29. januarja 1887 v Trstu in je bil z 12. letom sprejet v kapucinsko semenišče v Veroni. Dne 10. avgusta 1909. leta ga je beneški patriarh Cavallar posvetil v mašnika. Službo goriškega nadškofa je nastopil 29. januarja 1952.

K čestitkam in voščilom vernikov, da bi mu dobri Stvarnik podelil obilo blagoslova, se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

IZ RONK

Preteklo soboto je bil s 13 od 19 glasov izvoljen za novega župana naše občine g. Ivan Miniussi. Za odbornike so pa bili izvoljeni dr. Ciro Stacul, geometer Aldo Toso, Alojzij Boscarol in Ettore Michelin.

Občinski upravi je Odbor za zimsko pomoč pretekli teden nakazal 600 tisoč lir podpore za brezposelne.

OBVESTILO KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo je razglasilo, da bo vlada tudi letos mudila kmetovalcem prispevek za nakup semenskega krompirja naslednjih sort: Tonda di Berlino, Bintje Ersterlinger, Majestic in Quebec. Prispevek znaša 1500 lir za stot.

Kmetovalci naj naredijo prošnjo na posebnem vzorcu, ki se dobi pri Kmetijskem nadzorništvu v ulici Duca D'Aosta ali pri podeželskih podružnicah v Ronkah, Krminu, Gradiški in Romansu ter pri posredovalnicah kmetijskega konzorcija. Prošnjo je treba vložiti do 16. februarja pri Kmetijskem nadzorništvu ali pa pri uradih, ki smo jih zgoraj navedli. Prispevek se pa dobi za največ dva stota.

SMRT SLOVENSKE MATERE

V torek je v Gorici zatisnila svoje trudne oči 77-letna gospa Katarina Bavdaž, roj. Živec. Pokojnica je bila vzorna mati, ki je svoje otroke vzgojila v krščanskem ter narodnem duhu. Naj ji bo Bog bogati plačnik in naj v miru počiva.

Njeni hčerki gdč. Olgi, sinovoma dr. Slavku in g. Francu ter vsej družini izrekamo globoko občuteno sožalje.

ČESTITAMO!

V soboto, 26. januarja, sta si v cerkvi na Travniku obljubila večno zvestobo gdč. Mavra Pertot in g. Zdenko Spacapan. Mlademu paru iskreno čestitamo.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

BENEŠKA SLOVENIJA IN KARNIJA

Kdor čita v zadnjem času videmske časopise in »Gazzettino«, najde v njih hude pritožbe zaradi bednega gospodarskega stanja, ki vlada v Karniji. Izsledjevanje iz nje je skoro tako veliko kot v Beneški Sloveniji. Obe deželici sta si v marsičem podobni. Skozi slovensko deželico teče Nadiža, skozi Karnijo pa Tilment. V obeh je ob rekah le nekaj ravne prodnate zemlje, vse drugo pa je strmina, na kateri vidiš revne njive, puste senožeti in gole gozdove. Število prebivalcev je tu in tam skoro enako, po okoli 60 tisoč. Prebivalstvo se vsako leto huje krči, saj zapušča rodno grudo vsak mlad človek, da si nekaj zasluži, dokler je še mlad in zdrav.

Odkar so ukinili še zadnjo cementarno, ni v Beneški Sloveniji prav nič industrije. Tudi Karnija je, odkar so zaprli tekstilne tovarne, skoro brez vsake industrije. Obe deželici živita v glavnem od svojih izseljencev v tujini, ki pošiljajo domov krvavo zaslužene dohodke. Beneški Slovenci in Karnijci se srečujejo v Belgiji, Franciji, Nemčiji in vsepovsod križem sveta.

Slovensko deželico in furlansko ob Tilmentu trga obup, ko prihajajo iz tujine vesti o smrtnih nesrečah sorodnikov v rudnikih in pri drugem težavnem delu. Zato ni čudno, da dvigajo videmski časopisi vedno huje pritožbe zoper žalostno množično izseljevanje in da oblastva zares premalo stori za gospodarski dvig Karnije. Tako se pritožuje Il Gazzettino z dne 9. novembra 1956, da ljudje beže iz najlepše karnijske

doline Pesarine, ter zapirajo svoje izpraznjene hiše v Prato Carnico in Pesariis. Vedno več njiv in travnikov je neobdelanih, deželica postaja vedno bolj divja in pusta. Moški, v kolikor sploh ostanejo doma, so zaposleni le štiri mesece v letu. Ženske so se na naveličale delati za 25 lir na uro in so odvrgele svoje »gerle«, to je oprtnike, z ramen ter gredo raje na delo v Švico. To pa ne velja samo za dolino Pesarino, marveč za vso Karnijo. Skrajni čas je že, da bi zakon o gorskih izboljševanjih stopil s papirja v življenje, da se res že enkrat začne dalekosežno in načrtno pogozdovanje in urejanje hudournikov.

Kaj pa Beneška Slovenija?

Ko čitamo te jeremijade italijanskega tiska, nam stopi beda naše slovenske dežele še bolj živo pred oči. Le glede ene stvari so v Karniji na boljšem: če se mi v svojih listih pritožujemo nad bedo Rezije, Terske doline, doline Idrije, Aborne, Maline, Krnahte in Nadiških dolin, kjer ni nič boljše kot v Karniji, nas obtožujejo veleizdaje; Karnijcem pa tega ne morejo očitati. Karnijci imajo še to veliko srečo, da jih zastopajo v parlamentu in senatu, v pokrajinskem svetu in drugod lastni ljudje, ki imajo srce do rodne grude in njene koristi. Ti branijo Karnijce v Rimu in v Vidmu. Gre pač za ljudi, ki so v krvem sorodstvu s Furlani in Italijani in zato varni pred očitki protidržavnosti.

To krvno sorodstvo ima za Karnijce tudi svojo senčno stran. Ker nismo Beneški Slo-

venci ne Furlani ne Italijani, hočejo iz nas napraviti zlepa ali zgrda čimprej Italijane in da bi to lažje dosegli, nam dajo kak vodovod, poštni urad in mnoge podobne drobtinice, ki jih Karnijci ne dobe. V italijanskih nacionalistih je namreč utrjeno prepričanje, da je pač treba nekaj storiti za Beneško Slovenijo, ker gre za občutljivo obmejno ozemlje. Plod te nacionalistične miselnosti so posebno šolske zgradbe in truma otroških vrtcev in podpore stotinam in stotinam naših dijakov v raznih zavodih.

Nihče nam pa ne pomaga le zato, ker smo zanemarjeni in v gospodarski bedi, čeprav smo že stokrat z dejanji in krvjo dokazali, da smo dobri italijanski državljani. Da bi nas pa kot slovensko manjšino podpirali, ne pade seve nikomur niti v sanjah na pamet.

IZ RAJBLJA

Toži se nam po božičnih praznikih. Letos sta bila sveti Miklavž in božiček še bolj radodarna kot druga leta. Pri imovitejših družinah sta nabrala precej denarja, da sta lahko obdarovala več ubogih družin in revnih otrok. Saj pa je ob koncu leta revščina pri nas res huje narasla, in to zaradi lanskostavk, o katerih smo že obširno poročali.

To zimo so v cerkvi postavili kar osem električnih peči, tako da je sedaj pri sv. maši kar prijetno. Cerkev pa je kljub temu slabo obiskana, ker so se delovne razmere pod novimi gospodarji zelo poslabšale. Človeka se zavoljo tega polasti brezbriznost.

Preteklo leto je bilo med nami tudi več smrti kot v prejšnjem.

Naši rudniški gospodarji bi morali delavstvo bolj spoštovati in mu ustvariti boljše gospodarske pogoje. Vedeti morajo, da takoravnanje ni ostalo nikdar brez zlih posledic.

Sred 100 leti

R. B.

Vsako leto se piše s svojo letnico. Zvezdogledi, ki prerokujejo ljudem srečo iz kroženja zvezd, pravijo, da se že iz števil, ki sestavljajo letnico, lahko razbere sreča ali nesreča. Letnica 1957 ima v sebi pravilne številke 9 in 7, petica je pa že sama po sebi nekam čudna številka. Zatorej da bo letošnje leto čudno, pišejo razni Nostradamusi. Naj jim verjame, kdor je na zvezdogledih in pratikarje udarjen.

Bolj gotov in zanesljiv je vsekakor pogled nazaj. Kar se je zanimivega, žalostnega ali veselega že zgodilo, to je namreč vse lepo popisano v starih bukvah; le težko je do njih priti, posebno če te zanima, kako je bilo danes pred sto leti.

Mi, ki živimo v precej razburkanih časih, se radi sprašujemo, ali so naši dedje bolj mirno in zložno živeli kot mi, njih potomci. Iz zgodovinskih knjig, še bolj pa iz časopisov tistih časov ugledamo podobo nekdanjih dni.

Časopisi, kakor jih danes poznamo mi, so bili leta 1857 med nami bolj redka prikazen in bralo jih je le nekaj sto Slovencev. »Novice«, ki so nosile podnaslov »gospodarske, obertniške in narodske«, so izhajale vsako sredo in soboto na štirih straneh, ki so bile za četrtino manjše kot pri našem »Novem listu«. Urejeval jih je tedanji »oče

slovenskega naroda« doktor Janez Bleiweis, tiskal in zalagal pa Jožef Blaznik v Ljubljani. Leta 1857, točno pred sto leti, je izhajal že petnajsti »tečaj« ali letnik. Iz tega letnika, ki je že velika redkost, prebiram novice in zgodbe in jih primerjam z našimi meseci in dnevi.

Marsikaj je bilo takrat drugačno, in to zlasti malo in drobno domače življenje, ki je teklo mirno ko potoček med mahovjem. Veliko ozadje zgodovinske dobe pred sto leti je pa bilo v marsičem podobno dogajanju današnjih dni.

Absolutizem danes in — takrat

Danes živijo ljudje malodane po vsem svetu v sponah državnega ali strankarskega absolutizma. Ukaz države ali poedine stranke hromi voljo in dejavnost vseh.

Približno enako se je godilo našim prednikom okrog leta 1857.

To leto prištevajo politični zgodovinarji Slovencev v dobo tako imenovanega staroslovensstva, in sicer v obdobje tvornega konservativizma (1848 do 1860). V tem času je v Avstriji »pomlad narodov« že začela prehajati v jesen ostrega Bachovega absolutizma. Mladí cesar Franc Jožef je na Silvestrovo l. 1851 razglasil patent, s katerim se odpravljaja v Avstriji sleherna ustavna svobščina; med drugim tudi enakopravnost

narodov in avtonomija občin. Stebri novega absolutizma so bili: orožnik, uradnik in visoka duhovščina. Ti so seveda bili po naših krajih predvsem Nemci.

Slovenske uradnike je notranji minister dr. Aleksander Bach pošiljal v nemške kraje. Policija pa je za njimi pošiljala stalna poročila, ali so kot državljani zanesljivi ali pripadajo kakim tajnim prekucniškim društvom in ali so močno naklonjeni »slovenizmu«.

Polijski minister Janez Kempen je leta 1859 pisal kranjskemu deželnemu predsedniku kar lastoročno pismo, v katerem pravi, da je treba ostro nadzirati advokata doktorja Lovrenca Tomana in kaplana Lovrenca Pintarja s Preddvora, ker »agitirata za ustanovitev slovenske države, tako da se že pojavlja skrb za ohranitev javnega miru.«

Take ljudi je policija zapisala v posebne »črne bukve«, kot smo jih bili vajeni v dobi Mussolinija. Seznam je v letih tako narastel, da je policijski minister ravno pred sto leti ukazal, naj se v zapisnike policije vpisujejo le »vplivnejše osebe. Med nižjim ljudstvom in neizobraženimi da ni več treba vohuniti. Včasih je policija na podlagi tajnih sporočil tudi zbrisala iz seznamov onega, ki se je »vzgladno« obnašal. Tak pridni Janezek je bil tudi dr. Janez Bleiweis, ki so ga izbrisali iz vrst političnih osumljencev.

Obravnave proti političnim ali »državnim zločincem« so rastle kot gobe po dežju. Leta 1854 so jih našli v Avstriji kar 3693.

(Nadaljevanje prihodnjic)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Kulturno udejstvovanje in kritika

Pogosto, vse prepogosto se pri nas dogaja, da se kulturni delavci vsi užaljeni razburjajo, če so deležni v svojem javnem delovanju kritike. Mnogi med njimi vidijo celo v najhujši in najbolj prizanesljivi kritiki in celo v eni sami kritični pripombi ali v nekem nasvetu osebno žalitev in temu primerno tudi nanjo odgovarjajo. Kritika, ki jih je morda do setkrat mehko pobožal in jim šel le enkrat samkrat z roko proti dlaki, proglašajo javno za duševnega reveža, za neumneža in nesramneža ali pa mu podtikajo osebno sovraštvo in bogve kakšne hude namene. Tak odnos med umetniki in kritiki, pa naj se tiče glasbenega, likovnega, literarnega ali kakršnega koli drugega področja, je vse prej kot normalen in zdrav. O tem vprašanju smo v našem listu že pisali, vendar se je prav v zadnjem času spet dogodilo nekaj primerov, ki nas silijo, da ponovno opozorimo na pravilno pojmovanje kritike.

Znano je, da ne prenesejo kritike samo pristaši totalitarnih idej. Samo oni ji odrekajo zdravilno in blagodejno funkcijo; zato pa tudi vsak totalitarni sistem prej ali slej zbolí od nezdravih snovi, ki se nabirajo v njem in ki jih kritika ne izločuje sproti. Za ljudi demokratičnega mišljenja pa bi morala biti pravica do kritike samo ob sebi razumljiva stvar posebej še na področju umetniškega udejstvovanja, ki je najboljčutljivejši, in kjer se vsako nezdravo stanje najprej razode. Danes sicer ne živimo več pod totalitarnim sistemom, kot je bil fašizem, vendar pa so posledice dvajsetletnega hlapčevanja ostale. Naši ljudje, tudi najodpornější in najzavednejši, so se nekje, ne da bi sami vedeli kdaj in kako, vendar nalezili totalitarnih pojmovanj. Dvajset let nismo imeli pravice do prave kritike, zato so se je odvažili, še bolj pa so se odvažili kritiko prenašati. Zd se jim, da je v kritiki vedno nekaj zlohotnega in hudobnega, nekaj rušičnega. Tako je namreč pojmoval kritiko fašizem.

KRIKA IN RESNICNI UMETNIK

V resnici pa je kritika nujna, ker, kjer ni kritike, ni izbora in ljuljka bujno uspeva ter lahko celo zaduši zdrave poganjke, ki bi drugače rodili dobre sadove. Seveda so poleg poštenih in dobro podkanih tudi slabi in z ohotni kritiki, kakor so dobri in slabi umetniki. A bolj je, da so poleg dobrih kritikov tudi slabi, kakor da bi ne bilo nobenih. Pravi umetnik se kritike ne boji, ampak jo upošteva in se skuša po njej ravnati, če čuti, da je upravičena in poštena ter da jo zasluži, ali mu pa njegov zdravi umetniški čut sam pove, v koliko je zgrešena. Vedno pa bo sprejemal kritiko mirno in priznaval kritikom pravico, da se oglašajo. Samo ljudje, ki bi radi veljali za umetnike, pa v resnici niso, se kritike pretirano boje.

Resnični umetnik nosi sam v sebi zavest svoje vrednosti in svojega poslanstva in zato ga kritika, četudi je krivična in ostra, ne more zbegati. Pretiran odziv na kritiko, zlasti še na pošteno in dobronamerno, je vedno slab znak za umetnika, ker kaže, da ni trdno prepričan v svojo vrednost.

Nekateri umetniki pa se prevzamejo zaradi doseženih uspehov in se smatrajo že za vzvišene nad vsako, tudi najbolj dobrohotno kritiko. Ravno s tem pa dokazujejo, da so še daleč od pravega pojmovanja umetnosti in da v njih ni ponižnosti, ki jo narekuje umetniku spoznanje, da je le zelo težko doseči popolnost največjih mojstrov. Le kdor pri vsakem jajcu, ki ga znese, kokodaka tako, kot da je znesel zlato jajce, je užaljen, če ga kak kritik obzirno opozori, da gre vendarle za čisto navadno, čeprav, hvala Bogu, užitno jajce.

PRAVILNO RAZUMEVANJE KRITIKE

Pri nas je za kritiko še posebno potrebna. Ze skoraj štirideset let smo ločeni od slovenskega narodnega telesa in od glavnih središč slovenske kulture. Sveža kri in sokovi slovenstva so ves ta čas le težko prodirali do nas in le nezadostno hranili naše kulturno življenje. Pod fašizmom je skoro vse naše kulturno udejstvovanje zastalo. Po tej vojni se je naše življenje sicer spet razmahnilo, a začenjati smo morali tam, kjer smo bili prisiljeni delo opustiti pod fašizmom. V dvajsetih letih se nam ni še posrečilo dohiti razvoja v Sloveniji. Prva leta smo lahko bili veseli, da se je kulturno življenje sploh vdrnilo iz omrtavelosti, in tako smo se navduševali nad vsakim delom naših umetnikov. Zdaj pa bi morali že gledati tudi na kakovost in ne samo na dobro voljo. Pri nas so se razen tega v teh po-

vojnih letih ljudje, ki so aktivni v kulturnem življenju, precej razvabili. Vedno so bili deležni samo pohval in priznanj, zato so se odvažili kritike. Ni so pomislili, da so veljale pohvale bolj njihovi vne mi in požrtvovalnosti kot pa njihovim uspehom, in so si začeli delati precejšnje iluzije. Če bi ne bilo tako, bi bili danes že dalje, kot so.

Naprej nas bo spravila samo poštena, odkrita in sposobna kritika, ki skuša spraviti naše kulturno življenje v šir z razvojem v Sloveniji in svetu sploh. Seveda je tudi dolžnost kritikov, da računajo s stvarnimi možnostmi in da ne zahtevajo od umetnikov nemogočih stvari. Po drugi strani pa mora biti vsak naš umetnik in kulturni delavec počaščen, če ga kritika resno vzame in ne ravna z njim kot z razneženim in bolehnim otrokom. Tudi Slovenci na Tržaškem moramo biti sposobni kulturnega tekmovanja s sosedi in to morajo naši umetniki in vsi tisti, ki so odgovorni za kulturne prireditve, razumeti.

Pri nekdanjih Križankah v Ljubljani deluje že več časa »Eksperimentalno gledališče«. Predvaja odrska dela, ki zahtevajo od občinstva neko višjo izobrazbo. V kratkem bodo uprizorili »Poslednje dneve So krata« v Sovretovi prireditvi.

Letos obhajamo sedemdesetletnico, odkar so v milanski Operi prvič peli slavno Verdijevo opero »Otello«. V ljubljanski Operi so jo prvič predvajali pred dvajsetimi leti. Glavno vlogo je pel naš goriški rojak Marij Simenc.

MIHA MALEŠ: SESTRI

Procesi proti madžarskim pisateljem

Nekaj tednov je pustila Kadarjeva vlada pisatelje, ki so lani podžigali ljudstvo k uporabi proti stalinističnemu sistemu, na miru. Delala se je celo, kot da misli dopustiti v kulturnem življenju precej več svobode, kot jo je dovoljevala Rakosijeva ali Goerova vlada. Ko pa se je začutila trdneje v sedlu, je bolj nategnila vajeti. Zdaj poročajo, da so aretirali v Budimpešti že več pisateljev in uglednih časnikarjev, ki so sodelovali v uporabi. Med zaprtimi pisatelji so Gyula Hay, Tibor Tardos in Zoltan Zek, med časnikarji pa bivši urednik »Szabad Nepa« Sandor Novobaczky.

Najbolj poznan v tujini je pisatelj Gyula Hay, ki je bil sicer komunist, a je bil vendar toliko pošten da si je upal protestirati proti metodam Rakosijeve vlade. Že pred dobrim letom je začel objavljati v glavnih budimpeštanskih revijah članke, v katerih se je odločno postavil za večjo svobodo v književnosti. Že tedaj so nekatere tuje revije ponatisnile nekatere njegove članke. Bil je pravzaprav prvi, ki je sprožil iskro madžarskega upora. Tega mu

Gostovanje zbora »E. Adamič«

V soboto popoldne je prispel v Trst slovenski učiteljski pevski zbor »Emil Adamič«, ki ga sestavljajo učitelji in profesorji iz vse Slovenije. Zbor velja danes za najboljši slovenski zbor sploh. Z njim se lahko kosa le zbor ljubljanske Filharmonije. Lani je nastopil v Parizu in Svici. Zanimivo je, da pojejo v zboru največ ljudje srednjih let. Vodi ga pevovodja Jože Gregorc iz Ptuj, ki ima glavno zaslugo za to, da se je zbor tako izvežbal in dosegel toliko umetniško raven. Niti pevovodji in niti pevcem ni pri tem z rožcami postlano, ker se morajo zbrati k vaju iz vse Slovenije in prebiti včasih, kot n. pr. pred sedanjim gostovanjem v Trstu, teden dni skupaj na lastne stroške. Taka požrtvovalnost pa rodi tudi uspehe, o čemer smo se lahko prepričali na koncertu v nedeljo popoldne. Zapeli so v glavnem pesmi starejših slovenskih skladateljev in navdušili poslušalce, ki so napolnili dvorano na stadionu.

V soboto popoldne pa so posneli v Avditoriju ves program na trak za radijske oddaje in tako bomo imeli večkrat priložnost slišati ta odlični zbor v glasbenih oddajah radijske postaje Trst A.

M. G.

KULTURNE VESTI

Pesnik Edvard Kocbek se je ponesrečil na smučarskem izletu s svojimi otroki in se precej hudo poškodoval. Prepeljali so ga v ljubljanski bolnišnico, zdaj pa je že doma. Zdraviti se bo moral vsaj dva meseca.

Madžarski pisatelji so sklenili »kulturni molk«. Ničesar ne bodo pisali v liste in revije, ki jih izdaja Kadarjev režim. Da pa bi lahko živeli, zbirajo drugi izobraženci, zdravniki, tehniki itd. denar za sklad, iz katerega bodo dobivali podpore.

V Ljubljani bodo ustanovili Filmsko gledališče, v katerem bodo predvajali samo umetniško nadpovprečne filme. Organizirala ga bo Ljudska univerza. Predstave bodo v kino dvorani Gospodarskega razstavišča. Gledališče razpisuje kot ostala gledališča tudi abonmaje. To je verjetno posledica dolge ankete o kinematografiji.

Pred petimi leti so Američani odklonili vizum za obisk v Združenih državah angleškemu katoliškemu pisatelju Grahamu Greenu, ker je baje pred dvajsetimi leti kot študent v Cambridgeu plačal okrog 160 lir za neko komunistično organizacijo. Šele zdaj so mu odustili tisti »greh« in mu izdali vizum, da se bo lahko 29. t. m. udeležil v New Yorku krstne predstave svoje drame »Vrtinarjeva hišica«.

V milanski razstavnici palači »Permanente« je odprta razstava sodobne jugoslovanske umetnosti. Odprta bo do 15. februarja, nakar jo bodo verjetno prenesli še v neko drugo italijansko mesto, najbrž v Bari.

Umrli je odlični srbski gledališki igralec Fran Novaković. Pokopali so ga v Beogradu.

Pri založbi »Orbis« v Pragi je izšel češki prevod Cankarjevega dela »Za narodov blagor«. Delo je prevedel Oton Berkopec in ga izdal kot 36. zvezek v zbirki »Igre ljudskega gledališča«.

Kadarjeva vladavina gotovo ne bo mogla oprostiti. Če bo proces javen, bo najbrž precej zanimiv.

„Nomadi brez oaze“

Te dni se je pojavila na policah slovenske knjigarne v Trstu nova knjiga Borisa Pahorja, ki je izšla pred kratkim pri založbi »Lipa« v Kopru. Z naslovom sam je dokaj nenavaden in zanimiv. Glasi se »Nomadi brez oaze«.

Boris Pahor je popisal v knjigi svoje izkušnje iz časov, ko je služil v italijanski vojski v Severni Afriki. To je bilo v začetku druge svetovne vojne. Svoje doživljanje pa da pripovedovati v obliki dnevnika izmišljeni glavni osebi romana, Bojanu Per totu. Delo bo zaradi tujega okolja, v katerem se dogaja, gotovo močno privlačno za bralce, ker slovensko pripovedništvo ni bogato z deli, ki bi bili za jeto iz življenja tujih dežel.

GOSPODARSTVO

Vrtnar v februarju

Kmetje v ital. mestu Fano so skušali s pomočjo čebule dognati, kakšno bo letos vreme. Ne vemo natančno, kako to delajo, a pravijo, da čebula nikdar ne vara in da bo februarja in marca precej sonca in mila zima, da bo poletje vroče in suho ter da bo prihodnja zima zgodaj začela. Koliko je na tem resnice, bomo videli, toda vrtnar mora na vsak način v februarju, če mu bo vreme dovoljevalo, izvršiti nekaj nujnih opravil:

Predvsem je potrebno vrt prekopati in pognojiti z obilnim hlevskim gnojem (10 kg gnoja na m² površine) in tudi z umetnimi gnojili, izmed katerih so najbolj važna superfosfat (perfosfato), kalijeva sol (sale potassico) in žveplenokisli amoniak (solfato ammonico). Iz enakih delov teh umetnih gnojil napravimo mešanico, katere raztrosimo po 3/4 kg na vsakih 10 m² površine, potem ko je bila že pognojena s hlevskim gnojem.

Na prosto sadimo česen, čebulček, šaljotko in zgodnji grah (ekspres z dolgimi stroki in ekspres »Alaska«), proti koncu meseca pa bomo posadili vse sorte graha špinačo, peteršilj, solate za glavice in solatice, cikorijo Catalogna, mesečne redkvice, radič solatnik, vrtni korenček in debelo korenje, vrtno ali solatno peso, blitev itd. Ta mesec presajamo in urejamo špargije-beluške, ki zahtevajo bolj lahko zemljo, izbornega hlevskega gnoja z nekoliko umetnih gnojil zgoraj navedene mešanice in na vsakih 50 m dolžine špargljeve po 1/2 kg geodrina; ta bo zamoril živalski mrčes, ki bi hotel škodovati špargljem.

V toplo gredo sejemo listnato zeleno, solate, sladke in močne paprike, melancane (jajčevce), por, zgodnji kapus, ohrovt in paradižnike, da bomo imeli pravočasno krepke sajence.

Cvetličarjeva opravila

Prečistiti moramo vsa lepotična drevesa in grmičevje: odstraniti suhe veje in tiste, ki delajo napotje. Obrezati je potrebno vrtnice in lepotično grmičevje. Pod drevesi in grmiči prerahljamo zemljo in jo obenem pognojimo. Če je na iglavcih kako gnezdo borovega preleca, ga moramo odstraniti in sežgati.

Proti koncu meseca zasejemo cvetne livade, lepotične travnike in presadimo trajne astre, gailardije, rudbeckije, mačehe, spominčice (myosotis), silene, marjetice (bellis) in pušpan (buxus). V lončke, ki jih pokrijemo s steklom, sejemo cvetice, ki zaradi presajanja trpijo, kot so: reseda, cvetlični maki in drugi. V zavarovane lege lahko sejemo na prosto verbene, navadne petunije, iberis, kalendula, slovenke (phlox), balzamine, centaurea, coreopsis itd. V toplo gredo lahko sejemo salvije (splendens), lobelije, polnocvetne petunije, vedno cvetoče begonije, coleus itd. Ta mesec sadimo v lončke gomolje begonij, ki najbolj uspevajo v zemlji starih drevesnih dupel: to zemljo premešamo še s čisto mivko — drobnim peskom, katerega naj bo med zemljo za eno četrtino. Proti koncu meseca uredimo tudi vse cvetlice — lončnike, ki so prezimile. Večini je

potrebno spremeniti zemljo, vse pa moramo pognojiti s čajno žličko »perflora« na navaden lonec. Kdor hoče, da bodo njegove hortenzije spremenile barvo, naj jim že sedaj začne dodajati primerne soli, ki se dobi v trgovini.

ŽIVINOREJA V ITALIJI

V Italiji imamo okoli 9 milijonov goved. Prvo mesto zavzema sivorjava švicarska pasma, in sicer skoraj 2 milijona glav ali 22%. Drugo mesto pripada italijanski frizijski pasmi (holštanska beločrna), ki znaša slabo polovico prejšnje. Na tretjem mestu je s 7 odstotki vseh goved piemontska pasma, ki je zelo podobna sivorjavi švicarski. Sledi s 6.4% romanjolska pasma, tej pa veliko številco drugih z vedno manjšimi odstotki in med temi furlanska cikasta Simmenthal z 200.000 glavami ali z nekaj več kot 2%. Po teži živali zavzema prvo mesto pasma chianina, pri kateri doseže ena krava povprečno 650 kg. Na drugem mestu je pasma iz Romagne, sledi tista iz Perugie, tej pa ona iz Marche. Najtežje živali dajejo pasme, ki jih redijo v Srednji Italiji, kamor spadajo vse zgornje; najlažje pa redijo na otokih in v izrazito planinskih krajih, kjer računajo srednjo težo krave na 350 kg. Srednjo težo simentalke cenijo na 450 kg, frizijske holštanjke na 430 in sivorjave švicarke na 400 kg.

Sportni pregled

HOKEJ NA LEDU

Slovenski ljubitelji hokeja so zadnje čase lahko zadovoljni, ker so imeli več prilik spoznati vso lepoto te dinamične igre. Umetno drsališče na Jesenicah je dalo kraju in deželi nov utrip športnega življenja ter hkrati podaljšalo hokejsko sezono. Medtem ko je bilo pred leti nemogoče prirediti kako tekmo v decembru, je vladala lani v istem času živahna razgibanost. Vse kaže, da se bo hokej polagoma razvil v množičen šport.

V središču pozornosti je bilo gostovanje dveh močnih inozemskih ekip, sestavljenih povečini iz odličnih državnih reprezentantov; to sta češki Spartak in poljska Krynica. Vse tekme so bile za domačine pravo doživetje, ker so se tuji igralci odlikovali tako z izrednim znanjem kot z učinkovito iznajdljivostjo igre.

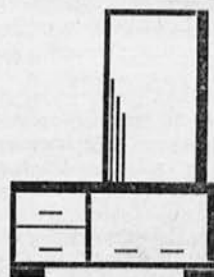
Izmed domačih klubov sta bila najbolj delavna »Partizan« in »Jesenice«, ki sta bila tudi na krajšem krožnem potovanju po Italiji, Avstriji in Nemčiji. Povsod sta imela lepe uspehe. Tudi ljubljanski klub ni miroval. S krožnega potovanja po Avstriji in Poljski se je vrnil z zadovoljivim uspehom. Vrednost jugoslovanskega hokeja se je nedvomno močno dvignila in vsi so mnenja, da imajo Jugoslavlani vse pogoje, da se v bodočnosti uspešneje razvijejo. Njihov napredek je prav gotovo odvisen od števila srečanj s tujimi, močnejšimi moštvii, kajti le tako se bodo domači igralci lahko marsičesa naučili. Za razvoj hokeja so pa potrebna tudi umetna drsališča, ki v Jugoslaviji na žalost še primanjkujejo.

Tekme za državno prvenstvo se bodo odigrale v Beogradu. Vse kaže, da bo na tamkajšnjem drsališču precej »vroče«.

Tekme za svetovno prvenstvo pa bodo po vsej verjetnosti slabo izpadle, ker se je zanje doslej prijavilo le šest držav in sicer: Sovjetska zveza, Češka, Poljska, Finska, Švedska in Japonska. Tekme bodo od 24. februarja do 5. marca v Moskvi. Po od-

SLADKOR JE VELEVAŽNA HRANA

Sladkor prav malo obremenjuje človeška prebavila in se zelo hitro iz njih izgubi, navadno prej kot v 1/2 ure. Preide v kri, kjer zgornji in nudi človeku moč in toploto. Vsi športniki to vedo, zato uživajo mnogo sladkorja, največ v obliki čokolade in marmelade. Brez teh dveh hranil boš redko našel planince, kolesarji pa pri napornih dirkah pijejo mnogo oslajenega čaja. Zakaj otroci radi uživajo sladkor v najrazličnejših oblikah? Zato ker ga njihov organizem nujno potrebuje, če hočejo tekati in skakati. Nobeno hranilo tako hitro in temeljito ne obnovi izgubljenih moči kot sladkor. Zato ne smemo starejši ljudje meniti, da je sladkor samo za otroke. Zelo važen je za vsakogar, posebno za tistega, ki se mnogo giblje in naporno dela.

TOVARNA

Prinčič

KRMIN - CORMONS

TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje i t d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

povedi Jugoslavije pa ni še dokončno rešeno vprašanje, kje bodo tekme za svetovno prvenstvo B skupine.

»SPORT PO SVETU«

Nogomet — Madžarska enajstorica Honved je kljub znani prepovedi odigrala v Braziliji kar tri

PRIZOR S TEKME PARTIZAN — BOCEN

tekme. Zmagala je s Flamengom (6-4) in z Botafogom (4-2), poražena pa je bila (4-6) v prvi tekmi s Flamengom.

Plavanje — Avstralec Devitt je postavil nov svetovni višek v plavanju na 100 m prosto. Drugi znani avstralski plavalec Marshall pa se je pred kratkim hudo ponesrečil in njegovo stanje je zelo resno.

Tenis — Znani mladi teniški igralec Rosewall je postal profesionalist. Zaradi tega je prejel od znanega ameriškega igralca Kramerja precejšnjo vsoto denarja. V Melbourneu so določili pare za letošnje tekmovanje Davisovega pokala. Jugoslavija se bo srečala z močno ekipo Mehike.

Avtomobilizem — V Argentini so v nedeljo zaključili avtomobilske tekme »Temporade«. Znani Fangio, svetovni prvak, je dvakrat dosegel prvi, Italijan Musso pa enkrat.

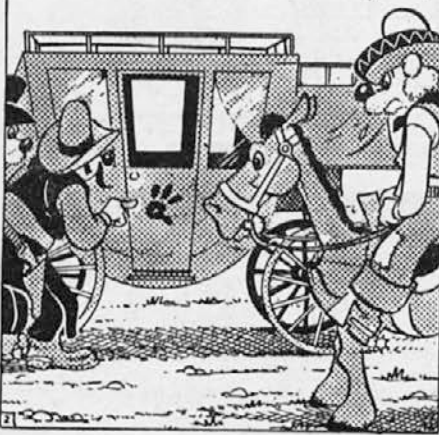
Box — Nepremagani Marciano je menda izjavil, da bo septembra ponovno nastopil. Srečal se bo s sedanjim svetovnim prvkom črncom Pattersonom.

Šah — Jugoslovanski šahovski vele mojster Matanović je zmagal na šahovskem turnirju v Beverwijku.

ČRNI KAVBOJ JE BIL STRAH
IN TREPET VSEGA DIVZEGA
ZAHODA. KJER SE JE POJA-
VIL, JE ROPAL IN BREZ MI-
LOŠTI UBIJAL. NA KRAJU
ZLOČINA JE VEDNO PUSTIL
SVOJ PEČAT: ČRNO ŠAPO.

ŠERIFOVI LJUDJE SO NAŠLI TA ZNAK
NA OROPAHNIH POSTNIH KOČIJAH...

...PRI UMORJENIH IN OKRADENIH
RUDARSKIH ZLATA...

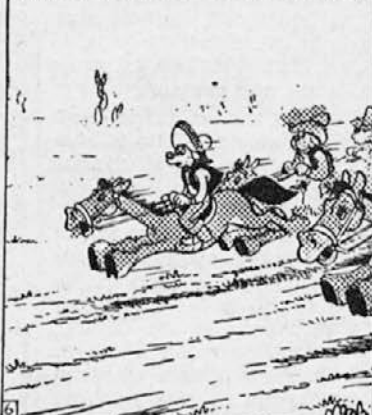
IN NA RAZBITIH BLAGAŽNAH...

NA NJEGOVO GLAVO JE BILA
RAZPISANA OGROMNA NAGRADA.

TODA NJEGOV KONJ JE BIL HI-
TREŽJI OD VETRA IN VSI NAPORI
ZASLEDOVALCEV SO BILI ZAMAN.

NEKEGA DNE JE ČRNI KAVBOJ
MIRNO JEZDIL MED SKALAMI IN
OPREZAL ZA PLENOM...

GLEJ NO, SPET
NOV PLAKAT!
OGLEJVA SI
GA!

HOHOHO, IZ DNEVA V DAN MI RASTE
CENA! MISLIL SEM, DA SEM JIM VSE
POBRAL, PA JE VIDETI, DA IMAJO ŠE
DENAR, KO GA TAKO PONUŽAJO!
EJ, KO BI VEDEL, KJE GA HRANISO!

LEPO BI BILLO, KO BI TA VSOTICA
SPLAVALA V MOJ ŽEP! TODA...
TOPOT KOPIT SLIŠIM, SKRIVAJA SE
ZA SKALO!

SAMO DVA ZLATOKOPA STA! UPAM,
DA IMATA KAJ V MOŠNJAH. ENE-
MU BOM KAR OD TOD POSLAL
KROGLO, DRUGEGA BOM PA ŠE
TEMELJITO IZPRAŠAL, PREDEN
ODPOTUJE V VEČNA LOVIŠČA!

NEZMOTLJIVA ROKA ČRNEGA
KAVBOJA JE
NAPERILA
SAMOKRES...

Dolga je bila pot...

10

»Ne morem; kaj pa z mojimi bolniki?« je odgovorila.

»Nihče ni nenadomestljiv. Tudi za vas se bo kdo našel, ki bo sprejel za nekaj časa vaše mesto. Kaj bodo pa vaši bolniki počeli, če se nekega dne popolnoma zrušite?«

»Tako daleč pa še nisem«, je ugovarjala Andra.

»Dolgo pa ne bo šlo!«

Profesorjev glas je rezko zvenel, vendar je Andra slišala v njem skrito skrb.

»Bom premislila«, se je na koncu udala. »Morda bom ob koncu avgusta štirinajst dni prosta.«

»Pojdite v gore«, je svetoval profesor. »Sprememba zraku čudežno učinkuje.«

»Zdaj pa moram oditi«, se je spomnila Andra in je ponudila profesorju roko. »Hvala vam prisrčna!«

***

Blizu male gorske vasi je ležalo posestvo tovarnarja Doreta Jurkoviča. Veliko poslopje je stalo sredi senčnega parka z veliko

teraso proti jugu. Jurkovič je bil mož pri petdesetih. V življenju je imel uspehe; samo za ženitev ni imel časa. Sedaj pa ga je že mesece obletavala misel, da bi dal slovo samskemu stanu in da bi se poročil z žensko, ki si je v trenutku osvojila njegovo srce.

Pri nekem družabnem večeru je spoznal črno-lasko z mandeljnovimi očmi. Tako ga je očarala, da jo je povabil za par tednov na svoj deželski dvorec.

Maja — ona je namreč bila — je brž pristala. Tovarnar Jurkovič ni skrival svojih čustev do nje in ji je vedno dal razumeti, da bi jo rad prosil za roko.

To popoldne sta sedela na terasi. Sinje nebo se je bočilo preko gora. Maja je ležala na naslanjaču in zaprla oči.

»Nemirna kri polje v mojih žilah«, se je nenadoma oglasila. »Bili so časi, ko sem bila poročena. Pa ne dolgo. Pretesno mi je bilo v kletki. Ušla sem brž po razporoki in prehodila pol sveta. Potem sem srečala zopet moža, ki mi je bil všeč. Bil je gospodar velikih kavni nasadov v Braziliji. Složno sva živela. Pri neki letalski nesreči je zgubil življenje. Vse svoje ogromno premoženje je zapustil meni. Od takrat sem zopet na begu sama pred sabo. Prišla sem v domovino, kjer upam, da bom končno našla mir.« Maja je umolknila. Šele čez hip je spet nadaljevala: »To sem vam hotela povedati.«

TEDENSKI KOLEDARČEK

3. februarja, nedelja: Blaž
4. februarja, ponedeljek: Andrej K.
5. februarja, torek: Agata
6. februarja, sredo: Doroteja
7. februarja, četrtek: Romuald
8. februarja, petek: Janez M.
9. februarja, sobota: Apolonija

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 30. januarja 1957 si dobil oz. dal za:	
ameriški dolar	636—638 lir
avstrijski šiling	23,50—24,25 lir
100 dinarjev	85—90 lir
100 francoskih frankov	150—155 lir
funt sterling	1640—1700 lir
nemško marko	147—150 lir
pesos	17—20 lir
švicarski frank	147—148 lir
zlato	721—725 lir
napoleon	4950—5150 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 3. februarja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Oddaja za najmlajše; 13.30 Glasba po željah; 18.00 Uroš Krek: Koncert za violino in orkester; 20.30 Wagner: »Lohengrin« — 1. in 2. dejanje.

Ponedeljek, 4. februarja, ob: 13.30 Čajkovski: Hrestač; 18.30 Z začarane police; 19.15 Radijska univerza; 21.00 Znanost in tehnika; 22.00 Slovenske bala de; 22.15 Wagner: »Lohengrin« — 3. dejanje.

Torek, 5. februarja, ob: 13.30 Glasba po željah; 19.15 Zdravniški vedež; 20.30 Slovenski oktet; 21.00 Franc Molnar: »Ena, dve, tri« — igra v 1 dej., igra jo člani Radijskega odra.

Poslušalce »Glasbe za naše malčke« opozarjamo, da bo v soboto, 2. februarja, Radio Trst A oddajal ob 18.30 posebno igro z ugankami, pri kateri bodo sodelovali otroci.

Sreda, 6. februarja, ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 18.30 Pisani balončki; 18.40 Vokalni kvartet »Večernica«; 19.15 Radijska univerza; 21.00 Obletnica tedna.

Četrtek, 7. februarja, ob: 19.15 Šola in dom; 21.00 Dramatizirana zgodba, nato Melodije iz revij; 22.15 Gershwinove melodije.

Petek, 8. februarja, ob: 13.30 Glasba po željah; 18.30 Z začarane police; 19.15 Radijska univerza;

21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Iz svetovne književnosti in umetnosti; 22.15 Odlomki iz Donizettijeve opere »La Favorita«.

Sobota, 9. februarja, ob: 12.55 Hrvatske in srbske pesmi; 15.40 Vokalni tercet »Metuljček«; 17.45 Čajkovski: Sinfonija št. 6; 18.30 Glasba za naše malčke; 19.15 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Teden v Italiji.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

POPRAVEK

V pojasnilo in popravek k odgovoru na vprašanje št. 331 in 332, objavljenima v Novem listu dne 17. januarja, dodajamo naslednje:

1. Da je oporoka veljavna, mora biti sestavljena pred notarjem ali pa lastnoročno spisana in podpisana. Priče so nepotrebne.

2. Kdor dela oporoko, lahko svobodno razpolaga s $\frac{1}{2}$ imetja le, če ima enega otroka. Če je več dedičev, sme svobodno odločati le z $\frac{1}{2}$ imetja, ostali $\frac{1}{2}$ se razdelita med dediče.

Vprašanje št. 335: Kot vsak zaveden Slovenec sem tudi jaz za to, da bi morali imeti Slovenci v Italiji enotno vrhovno zastopstvo ali Narodni svet, a mi ni jasno, kako naj bi ga sestavili in kakšna jamstva naj bi bila dana, da ne bi kakšna struja zavladala ali hotela zavladati nad drugimi?

Odgovor: V Narodni svet bi morala vsaka stranka imenovati enako število članov, od 2 do 5. Ti bi tvorili občni zbor, ki bi se sestel enkrat ali dvakrat na leto. Iz teh članov bi potem vsaka stranka imenovala enega zastopnika v odbor, ki bi bil sestavljen iz predsednika, podpredsednika, tajnika in blagajnika ter še kakšnega drugega odbornika. Imenovanje teh štirih funkcionarjev se bi prvo leto izvršilo z žrebanjem, v nadaljnjih letih pa tako, kot bi določil pravilnik po načelu, da se vse funkcije vsako leto menjajo. V osnovnih pravilih bi seveda morala biti določba, da je vsaka struja ali stranka popolnoma samostojna glede svojega političnega in kulturnega udejstvovanja. Na tak način bi bilo zagotovljeno, da bi bil Narodni svet popolnoma nepristranski in samo v korist narodu.

Vprašanje št. 336: Kaj so »kreoli«, o katerih pogosto beremo v knjigah in ki bivajo v Srednji Ameriki?

Odgovor: Španska beseda »criollo«, iz katere je nastala beseda »kreol«, pomeni domačin, to je potomec belca, ki se je naselil v Južni ali Srednji Ameriki.

Vprašanje št. 337: Delam doma sir, a mi nikdar prav ne uspe. Poskusila sem z vsemi toplotami od 30 do 50 stop. C in se mi zdi, da je najprimernejša toplota 38 stop. C. Ali je to res? Katera toplota je najprimernejša, da se mleko sesiri? Kakšno toploto naj ima smetana v pinji, da se bo najhitreje napravilo maslo?

Odgovor: Pri izdelavi sira moramo mleko sesiriti pri toploti med 38 in 40 stop. C. Če je toplota

nižja od 30 stop. C, je sesirjenje bolj počasno, ker mikrobi in kvasila počasneje delujejo. Če pa je toplota višja od 40 stop. C, je sesirjena gmota bolj suha in se v njej rada razvijajo kvasila, zaradi katerih sir postane napihnjen, gobast in se v hlebu razvijejo plini. Zato naj bo toplota od 38 do 40 stop. C, to pa celo uro, kolikor časa traja sesirjevanje. Iz smetane napravimo najboljše maslo in tudi najhitreje, če kaže toplota 13 stop. C. Zato je potrebno v poletnih mesecih smetano hladiti, v zimskih pa ogrevati. Dobrega masla ne bo napravil, kdor ne uporablja toploma. Mleko posnemamo s posnemalnikom pri toploti 38 stop. C.

Vprašanje št. 338: Ali je mogoče popraviti vino, ki ima okus po modri galici? Sedaj je popolnoma neužitno. Imam ga 180 litrov.

Odgovor: V drogeriji kupite 20 gramov jedke sode (soda caustica al natrio) in 10 gramov kemično čistega žvepla (zolfo puro). Najbolje je, da greste po oba predmeta s steklenico, v katero zlijete prej $\frac{1}{4}$ litra vode. Vsebinsko steklenico zlijete potem v nedotaknjen emajliran lonec (ne železen ali aluminijast) in dolijte še 4 decilitre vode ($\frac{1}{4}$ litra je 5 decilitrov) ter pri majhnem ognju segrevajte do vrenja. Mešajte z leseno paličico toliko časa, da se vse žveplo izgubi. Nato precedite skozi platneno rutico in odcedek (tekočino) primešajte vinu z okusom po modri galici. Vse prav dobro premešajte. Po 5 do 8 dneh vino pretočite. Če bi še imelo kakšno sled po modri galici, ves postopek ponovite.

Vprašanje št. 339: Imam zelo dobro kravo mlekarico, a potomcev si ne morem zagotoviti, ker so vsa teleta junčki. Ali je mogoče kaj napraviti?

Odgovor: Znanost še ni tako daleč in verjetno tudi ne bo tako kmalu. Če je krava res izredna mlekarica, bo gotovo svojo lastnost prenesla tudi na potomstvo, to je na bika, katerega bi vzgojili od njenih telet. Bik bo lastnost prenesel na plemenske krave.

SKUPNA PRESERNOVA PROSLAVA V AVDITORIJU

V nedeljo, 3. febr., prireditelja SHLP in SPZ v Avditoriju v Trstu skupno slavnostno Prešernovo proslavo, na kateri bodo nastopili skoraj vsi slovenski pevski zbori Tržaškega ozemlja.

Začetek ob 16.30. Vstopnice so v predproda in v knjigarni v ul. S. Francesco 20 in na sedežu obeh prosvet.

Upraviteljici našega lista v Gorici gđc. Olgi Bavdaževi izrekata ob smrti njene drage mame iskreno in globoko sožalje Uredništvo in Uprava Novega lista.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

Ni čakala odgovora, marveč je vstala in zapustila teraso. Dore jo je videl, ko je šla v park. Ni si upal iti za njo. Obsijana od zahajajočega sonca se mu je zdela kot prikazen. Vedel je, da ljubi to ženo in da ji ne bo nehal kazati svojih čustev, dokler ne doseže cilja.

***

Malemu Petru se je obrnilo na bolje. Pred dvema dnevoma so ga pustili iz bolnišnice. Nevarnost za življenje je minila, zdrav pa še ni bil. Andra je hodila vsak dan na dom pregledovat bolnika.

Ko je nekega jutra mlada zdravnica zopet prišla v sobo, je našla malega sedečega v postelji in igrajočega se z lesenim konjičem. »Zdaj bo kmalu dobro«, je rekla Andra in je v navalu priščnosti objela Irmo. V tem hipu je nekdo pozvonil. Irma je šla odpret. Andra je zaslišala glas profesorja Gravine.

»Moram pogledati, kako gre mojemu malemu prijatelju«, je govoril. Ko je stopil v sobo se je začudil: »O, glejte, gospodična« in ji ponudil roko.

Ko je opravil pregled bolnika, sta skupaj odšla. Pred vrati je stal profesorjev avto. Povabil je Andro, naj prisede.

»Nimam časa«, se je branila. On pa ni hotel poslušati ugovorov.

»Pridite. Pol ure si boste že utrgali.« Andra je prisedla. Zdravnik je varno krmaril skozi gosti vrvež in je končno ustavil pred razkošno restavracijo. »Majhen prigrizek boste pač z menoj vzeli.«

Andra ni imela moči da bi odklonila. S povešeno glavo mu je sedela nasproti, ko je naročeval natakarkarju.

»Na eno vprašanje mi morate odgovoriti, Andra«, je spregovoril profesor. »Čemu ste bili prav za tega otroka tako v skrbeh? Ali vam ni vsak bolnik enako pri srcu?«

Prav na tiho je Andra odgovorila: »Poznam usodo te gospe in tudi vem, kako močno bi jo zadela smrt tega otroka.«

»Enega je že zgubila, kaj ne?«

Andra je dvignila glavo in je vprla začudene oči v profesorja: »Odkod pa veste?«

»Nekoliko sem izpraševal in pač ni bilo težko uganiti, da je njen prvi otrok umrl pri nas. Takrat sem odpotoval na zdravniško zborovanje in moj namestnik je bil odgovoren za vse, kar se je zgodilo v moji odsotnosti. Malo časa nato je doktor Ravlin odpovedal službo. Povejte mi, Andra, ali je mogoče smrt tega otroka kriva, da je šel preč?«

Andra je prikimala.

Profesor je dolgo molčal. Šele ko je natakarkar prinesel krožnike, se je vzdramil in vprašal: »Ste potem še kaj slišali o njem?«

»Ne«, je izpovedala Andra.

***

Davo je končno našel zaposlitev, ki mu je bila všeč. Sprejel je službo glavnega zdravnika v bolnišnici sredi vasi, ki so kot venec obkrožale velikanske napravetovarnarja Jurkoviča. Dosti se pa nista videla. Tovarnar je mladega zdravnika le enkrat povabil na družabni večer. Davo se je pa izgovoril z delom in ni več prejemal vabil. To mu je pravzaprav prijalo. Ljudem se je popolnoma umaknil. Poznal je samo svoje delo.

(Dalje)